

ПОЛІТИКА

Декларація: від депутатів союзної республіки до парламентаріїв незалежної держави

Цьогоріч Україна та український народ відзначатимуть 20-ту річницю проголошення незалежності. Однак важливо пам'ятати, що фундаментом Акта проголошення незалежності України стала ухвалена 16 липня 1990 року Декларація про державний суверенітет України. Започатковуючи цикл публікацій до 20-річчя головного свята держави, пропонуємо згадати, як ухваливалася декларація.

Початок: реальність нереального

Насамперед нагадаємо, що 4 березня 1990 року відбулися вибори до Верховної Ради УРСР, під час яких до парламенту вперше було обрано народних депутатів, котрі не тільки не сповідували комуністичних ідей, а й виступали за суверенітет та незалежність України. Та хоч загалом представники демократичних сил здобули тільки 125 мандатів із 450, вже через декілька місяців їхні ідеї підтримала більшість народних депутатів. І це при тому, що іще у травні 1990 року, коли це питання ледь не з боєм було включене до порядку денного, мало хто вірив у можливість його ухвалення.

ДОВІДКОВО

Реальна робота над проектом декларації розпочалася лише після того, як 12 червня 1990 року перший з'їзд народних депутатів Російської Федерації ухвалив Декларацію про державний суверенітет Росії. Щоправда, на думку тогоджасного Голови Верховної Ради України Володимира Івашика, ухвалення декларації було потрібне для формування української позиції під час укладення нового союзного договору. Тож і не дивно, що проект декларації, поданий Президію Верховної Ради УРСР на самперед відображав такий підхід. Проте паралельно народні депутати Сергій Головатий, Юрій Гнаткевич, Михайло Косів, Степан Хмаря, Сергій Семенець та Тетяна Яхесва подали свої варіанти проектів декларації.

Позиція Президії: суверенітет у межах оновленого Союзу

Перше обговорення запропонованих проектів декларації відбулося 28 червня 1990 року. Народний депутат Сергій Дорогунцов, представляючи внесений Президію Верховної Ради проект «Декларація про державний суверенітет УРСР», зазначив, що необхідність ухвалення цього документа зумовлена тим, що республіка, формально проголошувана суверенною, фактично позбавлена можливості реалізувати цілу низку прав, притаманних суверенній державі. «Державний суверенітет або є, або його немає», — сказав він, та повідомив, що пропоновані Президією проект визначає це поняття як «верховенство, самостійність, повнота і неподільльність влади республіки в межах її території та незалежність і рівноправність республіки у зовнішніх зносинах». Водночас Україна розглядалася як «суверенна держава у складі Союзу з іншими республіками». Так само, поряд з проголошенням, що земля, її надра, інші природні ресурси, які знаходяться в межах території УРСР, є виключною власністю народу республіки, далі йшлося про те, що «підприємства, установи, організації та інші об'єкти, що належать СРСР», можуть розміщуватися на території УРСР та використовувати її природні ресурси лише за згодою органів державної влади УРСР. Схожим дуалізмом підходів були позначені й інші положення проекту, зокрема, поряд з настановою, що УРСР самостійно формує свій бюджет, передбачалося, що республіка також братиме участь у формуванні союзного бюджету «на засадах, визначених союзним договором». Саме виходячи з перспективи укладення нового союзного договору, до декларації пропонувалося включити перелік «невід'ємних суверенітетів УРСР», як то право на вибір свого суспільного, державного і правового ладу, право на встановлення свого грома-

днства, право на визначення форм організації держави, право на визначення національної самобутності українського народу, право на визначення свого міжнародно-правового статусу. Крім того, у розділі, присвяченому підписанню нового союзного договору, пропонувалося записати, що тільки народ УРСР та обрана ним Верховна Рада можуть визначати державний статус України в союзі, та тільки вони можуть делегувати союзу повноваження, що належать УРСР як суверенній державі, або повернути собі ті чи інші повноваження. А для забезпечення суверенітетів України в межах союзу пропонувалося записати, що «Конституція Союзу та закони, що вносяться до неї зміни, набувають чинності на території республіки тільки після ратифікації Верховною Радою УРСР». Проект також передбачав, що будь-який нормальний акт союзного органу державної влади, який виходить за межі визначених союзним договором повноважень союзу і порушує вимоги суверенітету УРСР, оголошується не-

вилучити з проекту Президії розділ, у якому перелічувалися «невід'ємні суверенітети УРСР», оскільки, на його думку, укласти вичерпний перелік всіх суверенітетів держави просто неможливо. Так само не можна включати до декларації її розділ, який стосується нового союзного договору.

Проект народного депутата Юрія Гнаткевича мав назву «Ухвала про державну незалежність УРСР». Представляючи свій документ, він зауважив, що подав його, оскільки в проекті Президії «надто часто згадується СРСР, а це означає, що ми продовжуємо констатувати залежність від союзних міністерств і відомств». Пропонуючи вилучити з проекту Президії пункт про новий союзний договір, Ю. Гнаткевич заявив, що «спочатку потрібно проголосити незалежність, самостійність української держави, а вже ця держава матиме право укладати договори, в тому числі й з Радянським Союзом».

Представляючи свій варіант «Декларації про державний суверенітет УРСР», народний депутат Михайло Косів сказав, що до цього

часу він не зустрівся з С. Хмарою.

16 липня 1990 року — біля Верховної Ради України у день прийняття Декларації про державний суверенітет України.

дійсним та застерігалося право вільного виходу з Союзу.

Альтернатива: спочатку незалежність, а договір потім

Проект народного депутата Сергія Головатого мав назву «Декларація про суверенітет і самоврядування народу України». Характеризуючи зміст документа, він повідомив, що його варіант наполовину збігається з варіантом Президії. Проте, якщо в основі офіційного проекту було закладено концепцію суверенітету народу України, то С. Головатий запропонував розширити це поняття та зафіксувати, що в основі суверенітету і самоврядування народу України лежить триедність національного, народного і державного суверенітетів. У проекті також пропонувалося закріпити верховенство Конституції і законів УРСР на своїй території (а не пріоритет, як було записано в проекті Президії). Система та принципи діяльності органів законодавчої, виконавчої, прокурорської і судової влади мали визначатися лише Конституцією і законами УРСР — саме виходячи з цього С. Головатий пропонував утворити Конституційний Суд УРСР, рішення якого були б остаточними.

Наступна відмінність його про-

екту — то чою змусили «морально застарілі» положення проекту Президії, де, з одного боку, начебто проголошується державний суверенітет, а, з другого, робиться все, щоб зберігся Радянський Союз. На його думку, потрібно було чітко записати, що «Конституція УРСР (ст. 68) проголошує УРСР суверенною соціалістичною державою».

Запропонувати свій варіант «Декларації про державний суверенітет УРСР» народних депутатів Сергія Семенця та Тетяну Яхесву змусила закладена до проекту Президії «концепція територіального верховенства, а не реального державного суверенітету». Такий підхід нагадав С. Семенцю середньовічний період, коли кожен великий феодал був сувереном на своїй території і водночас перебував у васальній залежності від тих, хто за ієархією стояв вище. Пропонований документ, за словами С. Семенця, був розрахований на переходний період становлення України як суверенної держави, оскільки наразі вона де-факто має статус колоніальної країни. Кінцевою ж точкою цього переходного періоду мало стати ухвалення нової Конституції та пакета законів, які забезпечили б основу суверенітету держави. Також автори вважали, що УРСР, незалежно від того, що входить вона в Союз, чи ні, повинна мати власні Конституційний Суд, Комітет державної безпеки (той, що існував, пропонувалося розпустити чи оголосити по-законом), свій державний банк.

Верховна Рада УРСР денонсувала союзний договір 1922 року та заявила, що УРСР умовами цього договору більше не зв'язана. Економічні стосунки з іншими республіками у його проекті пропонувалося здійснювати шляхом укладання прямих взаємовигідних торговельних угод, а також на основі прямих стосунків між економічними суб'єктами УРСР і республік, без посередництва союзних структур.

Так само він не бачив іншого шляху, як негайнє створення республіканських збройних сил, органів держбезпеки, прокуратури, митної служби, незалежної фінансової системи, республіканського громадянства, встановлення дипломатичних та економічних стосунків з іншими державами. Проект також містив положення про зміну назви держави — з УРСР на Українську Республіку та про підтвердження державного статусу ухваленої у 1918 році УНР національної символіки — жовто-блакитного прапора, герба-тризуба та національного герба — «Ще не вмерла Україна».

Консенсус: УРСР є самостійною у вирішенні будь-яких питань

Отже, можна припустити, що саме наявність альтернативних проектів декларації, зрештою, дала змогу викристалізувати досить прийнятний її варіант. Як зазначав голова парламентської Комісії з

Окрема думка: аж до відновлення УНР

Серед всіх варіантів декларації своїм змістом значно вирізнявся проект, поданий народним депутатом Степаном Хмарою. Зокрема, у ньому йшлося не про проголошення, а про відновлення незалежної Української держави. Крім того, на противагу проекту, поданому Президією, у якому нагадувалося, що «у 1922 році Українська республіка разом з радянськими республіками (Росія, Білорусія та Закавказзя) об'єдналася у Союз РСР на основі союзного договору», С. Хмаря пропонував записати, «що союзний договір в липні 1922 року, який фактично став наслідком військової анексії Української Народної Республіки більшовицькою РРФСР, закріпив колоніальне становище України; що договір, нав'язаний Україні в умовах окупації і стану війни РРФСР з УНР, уряд якої усунуто від влади військовою силою; що договір підписував маріонетковий уряд УРСР, який не мав уповноваження від народу України, а був створений окупаційною владою; що навіть маріонетковий уряд УРСР при укладанні договору був поставлений перед доконаним фактом і знаходився в нерівних умовах; що договір 1922 року звужував права УРСР як державного суб'єкта і перетворював її фактично в об'єкт центрального імперського уряду СРСР, тобто був несправедливим і невигідним для народу України». Виходячи з цього, С. Хмаря пропонував, щоб

питань державного суверенітету Микола Шульга, члені комісії, розглянувши запропоновані проекти декларації, вирішили покласти в основу єдиного документа проекти, подані Президією Верховної Ради та С. Головатим. Поряд з цим було враховано окремі положення інших проектів та пропозиції народних депутатів.

Під час роботи над проектом декларації члені комісії намагалися домогтися того, щоб кожне її положення ухвалювалося консенсусом, і тільки у тих випадках, коли не вдавалося дійти загальній згоді, до узгодженого проекту включалося положення, яке набирало більше голосів. Приміром, чи не найбільше дискусій точилася довокола самії назви документа (одні пропонували називати його Декларацією про суверенітет, другі — про незалежність, треті — про незалежність і самостійність) та стосовно назви суб'єкта суверенітету — тут також одні пропонували залишити УРСР, а інші — перейменувати в Україну чи Українську

ДО РЕЧІ

С. Хмаря пропонував, щоб Верховна Рада УРСР денонсувала союзний договір 1922 року та заявила, що УРСР умовами цього договору більше не зв'язана.

Республіку. Зрештою, комісія зустрінилась на назві «Декларація про державну незалежність (суверенітет) України». Далі було узгоджено розділ про самовизначення української нації, народовладдя, повновладдя держави, громадянство республіки, територіальне верховенство. До слова, саме під час розробки проекту декларації спостерігався значна еволюція у поглядах депутатів, котрі на той час ще представляли комуністичну більшість. Наприклад, нейтральну називу п'ятого розділу — «Економічний розвиток» — було замінено на «Економічну самостійність», про що декілька місяців заявили лише рухівці. Відповідно, це положення диктувало необхідність наступних змін у запропонованому Президією тексті. Наприклад, до узгодженого проекту було включено положення про право республік на частку в загальносоюзному алмазному та валютному фондах, золотому запасі, про створення самостійної банківської, фінансової, митної, податкової систем, формування державного бюджету (тоді як у проекті Президії ще передбачалося, що УРСР бере участь у формуванні союзного бюджету) та що за необхідності УРСР може запровадити свою грошову одиницю, чого не було навіть у програмі Народного руху. Так само по-іншому було вписано й підходи до розміщення на території України підприємств та установ загальносоюзної власності — якщо в проекті Президії ще йшлося про те, що підприємства, які належать СРСР, можуть розміщуватися та використовувати природні ресурси лише за згодою державної влади УРСР, то після його доопрацювання уже констатувалося, що «вирішення питань загальносоюзної власності здійснюється на договірній основі між республіками». До проекту також було включено положення про власні збройні сили УРСР.

Також з узгодженого проекту було вилучено пропонований Президією розділ, у якому робилася спроб

СУСПІЛЬСТВО

Самостійність вистраждали і підтримали на підсвідомому рівні

16 липня 1990 року Верховна Рада України ухвалила Декларацію про державний суверенітет. Відтоді в літописі нашої тоді ще радянської республіки розпочалася нова сторінка — епоха утвердження самостійної та незалежної України.

Власне, першу річницю ухвалення Декларації ми святкували саме як День проголошення

незалежності. Про те, як вона народжувалась, бесідуємо з народним депутатом, Головою Верховної Ради першого та третього скликань **Іваном Плющем**. На той час він був першим заступником глави парламенту і вів засідання Верховної Ради, яка прийняла Декларацію про державний суверенітет України.

Були одностайні незалежно від того, чи мали партійний квиток

— У 1990 році Верховна Рада вперше обиралася на умовах альтернативності. Чи можна сказати, що саме це відіграво ключову роль в ухваленні Декларації про державний суверенітет?

— Саме так. У 1990 році до парламенту замість 650 депутатів, яких обирали раніше, пройшло вже 450 на альтернативній основі. Із них КПРС представляли 375 депутатів. Одразу утворилася опозиція, так звана Народна Рада, яка налічувала до 130 народних депутатів, у тому числі і членів КПРС. І незалежно від того, чи мали в кишені партійний квиток, ми були одностайні — за самостійність.

Напередодні ухвалення Декларації про державний суверенітет Президія Верховної Ради, яка складалася, умовно кажучи, наполовину із комуністів і наполовину із демократів, прийняла одностайні рішення: припинити обговорення її 16 липня проголосувати за Декларацію.

Коли я відкрив сесію, був ліс рук депутатів, які вимагали продовжити обговорення, в тому числі і Леонід Кравчук, і нині покійний Вадим Гетьман. Вони прийшли до мене із запитанням: що ти робиш? Я сказав: «Заспокойтеся, таке рішення прийняла Президія. А раз ви так хочете, то надам вам слово після голосування». Ми ризикували і поставили Декларацію на голосування. «За» — 355 народних депутатів. І це за того, що частина обранців писали записки і заяви, що не встигли, і просили зарахувати їхні голоси, а частина перебувала в Москві на з'їзді КПРС, може, із них хтось голосував би.

— Чи відмінна Росія на ухвалення нашої Декларації?

— Тут думки й досі розходяться. Я однозначно стверджую: відмінна. Бо Росія прийняла Декларацію раніше — 12 червня 1990 року. І це допомогло нам переконувати завзятих комуністів в необхідності підтримати документ. Таким подіям, як 16 липня, передувала величезна робота, проведена загальноукраїнською громадською організацією Народний рух, із пробудження національної свідомості. Звичайно, все це відбувалося під час тодішньої передбудови, демократизації та гласності. Але я хочу, щоб нині не було боротьби, що хтось доклав більших зусиль, а хтось менших. Це наше спільне здобуття. І коли 1 грудня 1991 року ми внесли на референдум запитання: «Чи підтверджуєте Ви Акт проголошення незалежності України», понад 90 відсотків сказали: «Так». У всіх без винятку областях, у тому числі й у Криму. Це свідчить про те, що стався збіг обставин. З одного боку, пробудження національної свідомості, з другого — народ повірив, що ця влада хоче демократичних перетворень. Тому, хоч би ким і як обиралася Верховна Рада, ми все одно ухвалили б саме таке рішення.

Пробуджуватися було модно

— Постатейний розгляд Декларації тривав декілька днів. Як перший заступник Голови Верховної Ради Володимира Івашка, ви, через його відсутність, стояли на чолі ухвалення доденосного для країни рішення. Якими ті дні були для вас?

— Володимир Антонович Івашко, світла йому пам'ять, був найбільшим демократом

із 450 обраних народних депутатів. Я не хочу нікого образити, але в нього була вся влада. Крім того, коли ми підійшли до формування Президії Верховної Ради, а тоді це був конституційний орган, саме завдяки йому вона була сформована за принципом 50 на 50 відсотків. До її складу тоді входили голови комісій, глава парламенту та двоє його заступників. Володимир Антонович пішов на цей крок для того, щоб справді було почуття кожного. Це свідчить про те, що національна свідомість пробуджувалася однаково і в тих, хто називав себе чистим демократом, і в партійців.

Голова Верховної Ради Володимир Івашко водночас був і Першим секретарем ЦК Компартії України. Він переклав

незалежність була вистраждана й підтримана окремими депутатами на підсвідомому рівні.

— Як ухвалення Декларації сприйняли у світі, що сказала Москва?

— Світ був інший. У країнах пострадянського простору та Східної Європи штурмило. Хвиля демократизації зруйнувала Берлінську стіну (1989 рік). А згадайте, що відбувалося у Прибалтиці, на Північному Кавказі, Придністров'ї. Михайло Сергійович, генеральний секретар, натякав, що і в нас скоро почнеться. Думали, вибухне Крим, але там люди мудрі — не пішли на це. Тому у світі ухвалення Декларації сприйняли з піднесенням. Особливо там, де були українські діаспори. Не хочу сказати, що та була мода, але був такий час, що пробуджуватися було модно. На жаль, до цього часу наші талановиті письменники, драматурги, режисери і постановники про це навіть фільму пущального не зняли і твору не написали.

Прийняли неписане рішення — не форсувати цей процес

— Практично всі положення Декларації суперечили чинний на той час Конституції. Було б логічно, якби одразу після неї ухвалили й новий текст Основного Закону. Чому цього не сталося?

— Конституційна комісія була утворена в 1990 році, ще до ухвалення Декларації. Але Декларація перекрила хвилю конституційного процесу. І надала йому якісно нові ознаки. Якщо раніше ми думали, що закони треба узгоджувати з Конституцією УРСР, то тепер комісія розділилася на два табори. Одні казали: треба якось домовлятися, але їх було менше. Решта питали: з ким домовлятися? У серпні 1990 року ми прийняли Закон «Про економічну самостійність». Відповідно до нього все, що перевувало на території України до ухвален-

16 липня 1990 року. Іван Плющ повідомляє про прийняття Декларації про суверенітет.

на мене частину парламентської роботи, бо збирався на ХХVIII з'їзд КПРС. Його делегати були свідомі того, що відбудеться реорганізація керівних органів партії, що Горбачов стане не Генеральним секретарем, а головою партії. А Володимир Івашко — його заступником. Серед делегатів був і я, але залишився в Києві і за дорученням Володимира Антоновича вів роботу й доповідав йому. Коли постало питання про повернення делегатів з'їзду КПРС у зал засідань, я зателефонував йому і сказав, що визріває голосування за таку постанову. Він відповів, що не підтримує, але це наша справа. Ще одна риба демократичності.

Після прийняття постанови Верховної Ради про повернення делегатів з'їзду КПРС до залу парламенту я приїхав до Москви. Ми з Володимиром Антоновичем та Станіславом Гуренком проговорили до о пів на третю нощ. Я його ламав прилетіти в Київ, хоча б на одне засідання. А він мені сказав: «Ідь і оголоси про мою відставку». Я відмовився робити це доки не отримаю власноруч написаної мім заяви. За що мені від Володимира Антоновича під час телефонної розмови дісталося на горіхи. А зранку наступного дня спеціз'язком мені було доставлено пакет із заявою Володимира Івашка, яку я й зачитав на сесії. Верховна Рада відставку голови прийняла.

От і вся моя роль — вести засідання. А рішення приймалося колективно. Адже

ня Декларації про державний суверенітет, — українське. А в Москві ще думали, що є союзні підприємства. Тому потреба в новій Конституції визрівала. Ситуація змінилася після референдуму. Чесно відзнаємо: я не був його противником, але в мене виникли побоювання щодо кількості голосів «за», бо в березні цього ж року народ проголосував за оновлений Союз. Ми ризикували! Ми з Леонідом Макаровичем Кравчуком мали щодо цього не одну розмову. Урешті, якби не було референдуму, незалежність все одно відбулася б, але це було б приводом для п'ятої колони мусувати питання щодо народного волевиявлення. Тому конституційний процес із грудня 1991 року отримав нове дихання: кожен член Конституційної комісії відчув обов'язок завершити його якомога швидше. Треба віддати належне Леоніду Макаровичу, у нас як співголові комісії не відбулося жодної скандальної дискусії, були непрості, але скандально — ні; окремого розуміння цілісного документа, не було. І це дуже добре.

Так звана опозиція, яку очолював В'ячеслав Чорновіл, хотіла одразу такої Конституції, як в Америці. Але ж ми не Америка, ми тільки-но задекларували свою незалежність, до людей ще треба було прислухатися. Після одного із засідань Конституційної комісії, де доповідалися проекти, ми із Кравчуком дійшли висновку: якщо нині ухвалимо Основний Закон, то він буде «ні те, ні се». До того ж нам завжди зможуть закинути, що Конституцію прийняла Верховна Рада, обрана за радянських часів. Тому ми прийняли з ним неписане рішення — не форсувати (не скажу гальмувати) цей процес. Нехай визріває, притирається. Я й сьогодні вважаю, що ми зробили правильно.

Після обрання нового парламенту ця проблема постала на повний зграй. Президент — новий, Голова Верховної Ради — теж. Уже вони очолюють Конституційну

А ми ще й досі, через 20 років, не можемо визначитися, куди ми йдемо — до «світлого майбутнього» разом із Родючиною чи до Європи. 20 років тупаємо туди-сюди, але нікуди не йдемо. Тому я переконаний: перебуваючи в центрі Європи, оволідівши їх дотримувати, Україна буде процвітаючою країною. А коли це станеться — залежить від кожного з нас.

комісію. Пам'ятаєте так званий Конституційний договір? Багато про нього можна говорити доброго й поганого — і все буде правда. Проте договір унормував стосунки між Президентом та Верховною Радою, не допустив її позачергових виборів.

А коли в 1996 році ми вийшли на Конституцію, то Президент Леонід Кучма відчув, що йому буде важко керувати з таким Основним Законом. Дійшло до того, що його хотіли винести на референдум. Президент готовувався до цього, але це наляжало ортодоксальних комуністів. І вони пішли на поступки. Компроміс було знайдено. Тому я вважаю: позиція першої Верховної Ради і співголові Конституційної комісії — не торпедувати, а дати можливість ухвалити Основний Закон новий Верховний Раді — була правильна.

Ми ще парламентом не стали

— Які уроки парламентаризму ви винесли для себе за ці 20 років?

— Я мав не лише уроки, а й досвід радянського парламентаризму. Найбільша біда, що ми вважаємо парламент найвищим органом. Що захотіли, те й прийняли. Когось обурює, що не виконуються ухвалені постанови. Кажуть, це ж «бардак». Це не тут бардак, а в супільнстві. Такого вислову немає ніде, але я дозволяю собі так казати: «Парламент — це організований мітинг». Тільки на мітинг може прийти будь-хто, а сюди — делегуєте ви, шановні виборці. Ви ж голосуєте, чого тоді обурюєтесь? Не обираєте таких. Так тратиматимете, доки люди не зрозуміють: вони самі творять оцей, м'яко кажучи, цирк. Вони забули про свою відповідальність. Тому ми ще парламентом не стали. Перше скликання було більшим парламентом, ніж усі наступні. Ми не шкодували часу, і важливі для країни питання обговорювали по два тижні. Нині — збіглися, проголосували. Це «стрілка», а не парламент. Це гірка, але правда.

Сьогодні Партия регіонів — правляча сила. Але я, наприклад, у таку більшість не піду. В коаліцію піду, а в більшість — ні. Бо був уже в ній понад 30 років — у КПРС, і ми прийняли рішення, що це недемократично.

«Усяке чисте краще за змішане»

— В одному з ваших інтерв'ю ви сказали, що переход до парламентсько-президентської моделі був великою помилкою. Ваша думка не змінилася?

— Я не голосував за реформу 2004 року і Віктору Ющенку не давав. Усе робив, щоб цього не було. Урешті, без обговорення, в пакеті зі змінами до закону про вибори, 402 голосами ухвалили Конституційну реформу.

Тепер щодо форми правління. Є в народі така мудрість: усяке чисте краще за змішане. Так от, якщо ми вже хочемо парламентської республіки, то класична форма напрацьована в Німеччині. Якщо президентську — то в Америці. Нашу ж форму підхопили всі республіки пострадянського простору. Бо Президент — це генеральний секретар — запитує з усіх, але ні за що не відповідає. За 10 років правління Кучми змінилися сім прем'єрів. Для нормальної країни, яка твердо стала на той чи інший шлях розвитку, — це не трагедія. Але коли системи немає — це ненормально. Тепер пригадайте, що творилося за часів президентства Ющенка. Та хіба можна було звинувачувати його чи когось іншого в цьому? Протистояння було закладено в самій реформі. Щоб цього не повторювати, раз ми такі, то я прихильник президентської форми правління. Але за американською моделлю.

— Як ви бачите май

Ліки: знизити ціни, контролювати якість, вигнати фальсифікат

У КОМІТЕТАХ ВЕРХОВНОЇ РАДИ

Громадяни України в буквальному сенсі проюють на аптеку. За даними статистики, у середньому споживчик витрачає на ліки 500 грн. на рік. І це ще найнижчий показник серед європейських країн. Соціологичні дослідження показують: 97% населення країни протягом року мали потребу в медичних препаратах, але кожен десятій не зміг їх придбати через дорожнечу.

Про це йшлося на засіданні Комітету Верховної Ради з питань охорони здоров'я за участі профільного міністерства, митної служби, представників фармацевтичного ринку та громадських організацій, де обговорювалася проблема захисту вітчизняного ринку від неякісних і фальсифікованих медпрепаратів і вдосконалення цінової політики у сфері обороту лікарських засобів.

Голова профільного парламентського комітету Тетяна Бахтеєва констатувала: за роки неза-

лежності України так і не вдалося створити систему забезпечення населення якісними та доступними ліками. Вона закликала об'єднатися у вирішенні цієї проблеми всі гілки влади, бізнесу і громадськості.

У свою чергу перший заступник міністра охорони здоров'я України Раїса Моїсеєнко повідомила, що розроблено і розміщено на сайті Мінохороні здоров'я реєстр оптово-відпускних цін на ліки, які закупуються за державний рахунок. Цей перелік дає об'єктивну картину середньої

довідково

За підсумками 2010 року обсяг фармринку України в цінах виробника становив 22,4 млрд. грн. За чотири місяці цього року обсяг ринку обчислюється у 7,4 млрд. грн. І це на 21% більше порівняно з аналогічним періодом минулого року.

вартості препаратів, якою користуються, у тому числі, медустанови.

Наша країна посідає четверте місце серед держав СНД у вживанні фармпродукції на душу населення. При цьому 3/4 ринку займають імпортні препарати. Як правило,

ціни на них у 3—5 разів вищі за вітчизняні.

Комітет вивчав питання закупівлі лікарських засобів і з'ясував, що ціни завищувалися багаторазово. Це підтверджено останньою місією ВОЗ в Україну. За даними цієї міжнародної організації, деякі препарати, зокрема для лікування ВІЛ/СНІД, Мінохороні здоров'я придало за цінами, що у п'ять разів перевищують ті, за якими їх закуповував Глобальний фонд. Тетяна Бахтеєва звернула увагу, що благодійна допомога, яка надходить від міжнародних фондів, обкладається у нас 20%-им податком ПДВ і 6%-им митним збором. Тому жоден з гуманітарних траншів не був виконаний повністю.

У 2009 році аптеки продали без рецептів ліків на суму 8,6 млрд. грн.

Експерти твердять: половина із придбаних з власною ініціативи ліків куплені громадянами без будь-якої потреби. У більшості випадків за «порадою» реклами. Т. Бахтеєва зареєструвала законопроект про цілковиту заборону реклами медпрепаратів на телебаченні та у ЗМІ.

Профільний комітет на своєму засіданні виклав низку аргументів на користь запровадження ПДВ на імпортовані ліки і вироби медичного призначення. Підвищення вартості препаратів при запровадженні ПДВ буде компенсовано за рахунок зменшення обсягів вживання ліків, що їх люди купують без рекомендацій лікаря.

Запровадження ставки ПДВ на ліки буде дієвим інструментом раціонального формування

ціни і стримуючим чинником необґрунтованого завищення митної вартості препаратів, — пояснив голова парламентського Комітету з питань охорони здоров'я.

Також депутати рекомендували митниці створити окремий термінал для лікарських вантажів з певним температурним режимом. Це дозволить гарантувати зберігання препаратів, їх якості та безпеки на шляху транспортування.

А очищенню вітчизняного ринку пігулок і таблеток від підробок сприятиме законопроект, ініційований депутатом Валерієм Коновалюком, який вводить термін «фальсифікований лікарський засіб» і передбачає кримінальну відповідальність за розповсюдження фальсифікату.

Ольга ВАУЛІНА.

АРХІВАРІУС

16 липня 1990 року
Верховна Рада УРСР
прийняла Декларацію
про державний
суверенітет України

«Верховна Рада Української РСР, виражаючи волю народу України... ПРОГОМОВЛЮЮЩИЙ УЄ Державний суверенітет України як верховенство, самостійність, повноту і неподільність влади Республіки в межах її території та незалежність і рівноправність у зовнішніх зносинах».

У Декларації визначалося виняткове право народу України володіти, користуватися і розпоряджатися національним багатством України, мати власні збройні сили, самостійно створювати банкову, цінову, фінансову, митну, податкову системи, формувати державний бюджет.

Цим документом було задекларовано наше прагнення до суверенітету. А через рік і вісім днів у стінах Верховної Ради прозвучав Акт про незалежність України.

Юрій ПЕРЕБАЄВ.

Фото з фондів Українформу.

Кияни і гости столиці біля будинку Верховної Ради УРСР. 16 липня 1990 року.

Економічна співпраця чи економічний шантаж?

Країни Митного союзу прагнуть вступити до Світової організації торгівлі, але поводяться як члени Ради економічної взаємодопомоги (організація, до якої за часів СРСР входили країни Східної Європи). Так народний депутат, лідер партії «Фронт змін» Арсеній Яценюк оцінив чергове обмеження українського імпорту до країн Митного союзу, в даному разі м'ясо-молочній продукції.

«Україна нарешті має сформувати бачення економічних відносин з Росією та Митним союзом, бо нині у нас не економічні відносини, а економічний шантаж. Він почався ще за часів президента Леоніда Кучми і триває зараз: у весні 2009 року Росія запровадила 30-відсоткове мито на імпорт труб із нержавіючої сталі, основним постачальником яких є Україна, у жовтні 2010 року Росія вкотре заборонила постачання

м'яса та молока з українських підприємств, у Росії досі діє імпортне мито на український цукор у розмірі 330 доларів за тонну, з 8 липня 2011 року запроваджено імпортне мито у розмірі 294 долари за тонну на імпортну карамель, 60 відсотків якої до Росії поставляє Україна, Національний союз виробників Росії пропонує обмежити імпорт сиру з України, а тепер Митний союз ще й обмежив ввезення української м'ясо-

молочної продукції», — цитує слова Арсенія Яценюка його прес-служба.

Зазначаючи, що члени Митного союзу (Росія, Білорусь та Казахстан) претендують на членство в Світовій організації

торгівлі, народний депутат наголошує, що це може стати можливим лише після підписання Україною з цими державами протоколів про режими доступу товарів та послуг у рамках СОТ. У зв'язку з

цим парламентарій пропонує Президенту Віктору Януковичу терміново звернутися до керівництва країн—членів Митного союзу з переліком економічних вимог України.

Парламентарій зазначає, що тільки після підписання двосторонніх протоколів з країнами, що входять до Митного союзу, Україна може розглядати питання про співпрацю з цим об'єднанням. «На відміну від наших партнерів, ми не шантажуємо, а вимагаємо застосувати правила та процедури зони вільної торгівлі, яка діє між нашими країнами. Ми звертаємо увагу, що членство в СОТ Росії, Білорусі та Казахстану можливе лише за наявності чітких домовленостей із Україною», — наголосив А. Яценюк.

Сергій КОВАЛЕНКО.

НА ДУМКУ А. ЯЦЕНЮКА, У ЦИХ ВИМОГАХ МАЄ ЙТИСЯ ПРО:

- забезпечення вільного доступу для українських товарів на ринки Росії, Білорусі та Казахстану;
- припинення економічного шантажу України та вироблення спільних підходів в економічній політиці;
- визначення справедливої ціни на природний газ для України;
- зняття тарифних та нетарифних обмежень на постачання українських товарів до країн Митного союзу.

Вина Тимошенко доведена зібраними доказами...

Печерський райсуд Києва розпочав судове слідство у справі екс-прем'єр-міністра Юлії Тимошенко щодо підписання газових угод. Однак ані сама обвинувачувана, ани її захисники присутні в залі засідань не були, бо суд постановив видати залі суду Ю. Тимошенко на одне засідання за неповагу до суду.

Це сталося після того, як більше години судя вмовляв обвинувачену звертатися до суду стоячи, як це передбачає процесуальне законодавство. Однак екс-прем'єр відмовлялася вставати. Сторона обвинувачення також висловилася за видання підсудної із залі судових засідань за порушення законодавства та відмову вставати. «Відбувається явне

звенажання до суду. Вся поведінка підсудної свідчить про її зневажання до суду», — заявив Р. Кірєєв. Із залу засідань Печерського райсуду також видали народних депутатів від БЮТ Гарегіна Арутюнова та Юрія Одарченка, котрі вигукували репліки щодо перебігу подій в суді.

Прокурор Лілія Фролова розпочала зачитувати обвинувальний висновок у

серед зачитаних показань свідків були, зокрема, показання екс-глави НАК «Нафтогаз України» Олега Дубини та Прем'єр-міністра М. Азарова, повідомляє УНІАН. О. Дубина заявив, що він відмовлявся підписувати контракт з умовами постачання газу по 450 доларів за тисячу кубометрів без директив Кабінету Міністрів, але екс-прем'єр змусила його підписати газові контракти з Росією у 2009 році під загрозою звільнення. А за два дні Ю. Тимошенко надала затверджені нею особисто і скріплені пе-

чаткою уряду директиви. У показаннях М. Азарова йдеється, що колишня глава українського уряду в обмін на зниження ціни на російський газ погоджувалася продовжити на 50 років термін базування Чорноморського флоту РФ в Криму.

В обвинувальному висновку прокурор Л. Фролова звинуватила Ю. Тимошенко не лише у вчиненні злочину, передбаченого ч. 3 ст. 365 Кримінального кодексу України (передвінення влади або службових повноважень), а так само і в тому, що в 2005 році проти екс-

прем'єра в Росії було висунуто кримінальне обвинувачення за фактом організації хабара. «Встановлено, що Тимошенко Ю. В. на шляху виправлення не стала та, перебуваючи на посаді прем'єр-міністра України в 2009 році, вчинила тяжкий злочин у службовий діяльності», — заявила прокурор.

На думку сторони обвинувачення, навмисність дій Тимошенко полягає в її бажанні створити «позитивний імідж ефективного керівника». За словами Л. Фролової, під час досудового слідства також не було встановлено обставин, які можуть пом'якшити покарання обвинуваченої.

Олександра КУЧЕРЯВА.